

Februar 2017

Zakaj evropski javni denar ne bi smel financirati Južnega plinskega koridorja

Južni plinski koridor (JPK) naj bi poskrbel za dovod plina iz Azerbajdžana v Italijo prek vrste plinovodov v skupni dolžini več kot 3.500 kilometrov. Plinovod naj bi prečkal sedem držav, pri gradnji pa naj bi sodelovalo več kot ducat velikih energetskega podjetij. Prek plinovoda naj bi v Evropo prihajalo 10 milijard kubičnih metrov zemeljskega plina letno. Zaenkrat so stroški projekta ocenjeni na 45 milijard ameriških dolarjev (42,5 milijard EUR).

Realizacija tako velikega projekta je v veliki meri odvisna od javnega denarja. Zato so bile k financiranju različnih delov Južnega plinskega koridorja povabljene številne velike javne banke. Decembra 2016 so posojila odobrile tri javne banke: Azijska razvojna banka (1 milijardo USD za projekt razširitve plinskega polja Šah Deniz), Svetovna banka (800 milijonov USD za Transanatolijski plinovod, turški odsek plinovoda) ter Azijska banka za naložbe in infrastrukturo (600 milijonov USD za Transanatolijski plinovod). Vse tri banke so se odločile, da bodo ignorirale vprašljivo ekonomsko sliko projekta, okoljske posledice ter hude kršitve Azerbajdžana in Turčije na področju spoštovanja človekovih pravic. Ob ignoriranju vsega naštetega trenutno o možnosti za dve posojili razmišlja tudi evropska javna banka EIB, in sicer za posojilo v višini 2 milijard evrov za Transjadranski plinovod (TAP) ter za posojilo 1 milijarde evrov za Transanatolijski plinovod (TANAP) .

Dvomljiva ekonomska upravičenost Južnega plinskega koridorja

Povpraševanje po zemeljskem plinu v Evropi v zadnjih letih upada. To dejstvo postavlja pod vprašaj potrebo po gradnji dodatne plinske infrastrukture, kar je bila tudi glavna ugotovitev raziskave »Energy Union Choices: A Perspective on Infrastructure and Energy Security in the Transition«, objavljene julija 2016. Študija kot pglavitno ugotovitev poudarja: »Trenutna evropska plinska infrastruktura je v veliki meri odporna na širok spekter špekuliranja s povpraševanjem in na ekstremne primere motenj v dobavi, z izjemo določenih držav, večinoma v jugovzhodni Evropi, pod določenimi pogoji. V normalnih tržnih pogojih Evropa za zagotovitev dobave ne potrebuje nobenih dodatnih uvoznih kapacitet ali čezmejne plinske

infrastrukture med državami članicami.«¹ Vlaganje milijard evrov javnega denarja v plinovod, ki glede na študijo sploh ni potreben, ne predstavlja optimalne uporabe javnih sredstev za banko, ki ceni svojo bonitetno oceno AAA. Obstaja tveganje, da plinovod ne bo v celoti izkoriščen, ampak bo postal nasedla naložba.

Energetska diverzifikacija ter ruski plin v Južnem plinskem koridorju

Eden glavnih argumentov v podporo Južnemu plinskemu koridorju je bil vedno, da bo slednji pomagal pri diverzifikaciji evropske dobave zemeljskega plina in manjši odvisnosti od Rusije. Tudi ta argument je vprašljiv. Študija Oxfordskega inštituta za energetske študije iz julija 2016 je pokazala, da zaloge plina v Azerbajdžanu ne zadostujejo za popolno izkoriščanje kapacitet plinovoda v njegovem celotnem življenjskem obdobju ter da bo potreben uvoz dodatnega plina iz drugih držav.²

Ena izmed teh držav naj bi bila prav Rusija, kar je ironično glede na argument o »diverzifikaciji stran od Rusije«. Tako Turčija kot Grčija sta že podpisali bilateralne sporazume, po katerih bo lahko ruski Gazprom transportiral zemeljski plin po Južnem plinskem koridorju. Poleg tega dogovor med Turčijo in Rusijo o plinovodu Turški tok, ki je bil podpisan oktobra 2016, kaže, da bo del tega plinovoda mogoče povezati z načrtovanim stičiščem TANAP in TAP na odseku Ipsala–Kipoi. V končni fazi bi to pomenilo, da bi bil lahko Južni plinski koridor zgrajen z močno podporo javnega denarja za diverzifikacijo dobave zemeljskega plina in zmanjšanje odvisnosti od Rusije, potem pa bi po že zgrajenem plinovodu dovolili transport ruskega plina. Zanimivo je tudi to, da se EU po eni strani želi »odkrižati« Rusije pri dobavi plina v Evropo, po drugi strani pa posojila namenja projektu, kjer je eden od treh lastnikov rusko podjetje Lukoil.

Novi plinovodi niso v skladu s Pariškim sporazumom

Zemeljski plin se pogosto predstavlja kot najčistejše izmed fosilnih goriv in torej kot tranzicijsko gorivo v prehodu iz fosilnih goriv na obnovljive vire energije. Vendar pa uhajanje metana ob plinovodu ter vezava na fosilno gorivo še za nekaj prihodnjih desetletij niso v skladu s Pariškim podnebnim sporazumom. Če želi biti EU resnična borka proti podnebnim spremembam, se mora odreči vlaganjem v Južni plinski koridor.

Pomembnovprašanje je namreč, ali bi po podpisu Pariškega sporazuma banke EU sploh smele podpirati nove fosilne projekte. EU mora zagotoviti, da bodo tovrstni pomisleki upoštevani in da njena 'hišna banka' EIB ne bo sklepala poslov, ki EU ne bodo pomagali pri izpolnjevanju podnebnih zavez, obenem pa bi lahko postali črna luknja za javne finance v EU.

Kršitev človekovih pravic v Azerbajdžanu in članstvo v EIT

V Azerbajdžanu so že nekaj let ogrožene svoboda govora in osnovne državljanske pravice. Zaradi resnosti problema zatiranja civilne družbe v tej državi je bil Azerbajdžan leta 2015 izključen iz polnopravnega članstva pri Pobudi za preglednost v ekstraktivni industriji (EITI). To znižanje statusa je bilo potrjeno oktobra 2016 z odločitvijo Sveta EITI, da Azerbajdžanu ne povrne polnopravnega članstva pri Pobudi. Svet je Azerbajdžanu določil štirimesečni rok za reformo restriktivne zakonodaje, ki onemogoča delovanje civilne družbe v državi. Ker

¹ http://www.energyunionchoices.eu/wp-content/uploads/2016/07/EUC_Report_Web.pdf, str. 11.

² »Azerbaijan's gas supply squeeze and the consequences for the Southern Corridor.« Oxfordski inštitut za energetske študije, julij 2016

Azerbajdžan ni upošteval teh korektivnih ukrepov, ki jih je določil Svet EITI, je bil izključen iz organizacije.

Za EIB, ki je dolgoletna podpornica in promotorka EITI, bi moralo biti vprašanje članstva Azerbajdžana v tej organizaciji dodaten pokazatelj, da projekt ne poteka v skladu s standardi, za katere si prizadeva banka, in bi se zato morala vzdržati financiranja projekta.

Podpredsednik EIB Jan Vapaavuori je decembra lani v odgovoru civilni družbi, ki je izrazila pomisleke glede projekta, poudaril, da se niti TANAP niti TAP ne nahajata v Azerbajdžanu. Ker ima oba plinovoda v delni lasti azerbajdžansko državno podjetje SOCAR (58 % v primeru TANAP ter 20 % v primeru TAP), po njih pa se pretaka plin iz Azerbajdžana, ta argument ne odseva spoštovanja lastnih načel banke. SOCAR in BP sta dejansko glavna sponzorja projekta. EIB v svojem priročniku o skrbnem pregledu projektov sama zelo jasno poudarja, da je potrebno upoštevati okoljske in družbene učinke projekta kot celote, ne pa deliti projekt na posamezne sestavne dele, ki naj bi bili med seboj »neodvisni«. Zato bi ocenjevanje TAP oziroma TANAP brez upoštevanja položaja v Azerbajdžanu predstavljalo kršitev lastnih standardov EIB ter moralno napako.

Položaj v Turčiji in Transanatolijski plinovod

V letu 2016, še posebej pa po julijskem poskusu državnega udara, so se razmere na področju civilne družbe, svobode govora ter neodvisnosti medijev tudi v Turčiji drastično poslabšale. V izrednih razmerah, ki so še vedno v veljavi, prihaja do pogostih samovoljnih aretacij novinarjev, akademikov in aktivistov za človekove pravice. Svet Evropske unije je novembra lani izrazil globoko zaskrbljenost zaradi takšnega razvoja dogodkov.³ V takšnih okoliščinah je kakršna koli pristna javna participacija civilne družbe pri projektu gradnje tega 1.800 km dolgega plinovoda nemogoča. EIB v tej fazi torej ne more opraviti potrebnega skrbnega pregleda projekta TANAP. Kolikor nam je znano, projektna dokumentacija za TANAP ne vsebuje nobene analize o vplivih uvedbe izrednih razmer v Turčiji ter ne odraža trenutnih hitro spreminjajočih se razmer v tej državi. Zato bi bilo potrebno zahtevati ponovno presojo projekta v skladu s trenutnimi okoliščinami, ki je ključnega pomena zlasti zaradi dejstva, da je EIB v skladu s pogodbami EU ter Listino Evropske unije o temeljnih pravicah pri svojem delovanju dolžna zagotoviti, da s svojim delovanjem na nobenem področju ne prispeva h kršenju človekovih pravic.

Problematičen položaj v tranzitnih državah plinovoda TAP

Transjadranski plinovod (TAP) naj bi potekal skozi Grčijo in Albanijo ter naj bi po prečkanju Jadranskega morja dosegel Italijo. V vseh treh državah se pojavlja odpor do gradnje plinovoda. V **grški** regiji Kavala so buldožerji podizvajalcev projekta TAP uničili zemljišča posameznih kmetov ter javne površine v občini Doxato, ne da bi o tem predhodno obvestili ali se posvetovali z prizadetimi ljudmi in lokalnimi institucijami. Kmetje so se glede tega položaja že kmalu pritožili EIB, a do danes še niso prejeli zadovoljivega odgovora niti s strani pritožbenega mehanizma niti s strani osebja EIB. Osebe EIB je za obisk področja, kjer je nastal poseg, potrebovalo več kot eno leto, pa tudi po obisku pritožbeni mehanizem ali sama EIB še nista sprejela nikakršnih ukrepov. Takšen razvoj dogodkov vznemirja in vzbuja skrb pri ljudeh, ki so utrpeli hudo premoženjsko škodo, in, kar je še huje, škoda jim je bila povzročena v nasprotju z grško zakonodajo.

V **Albaniji** bo TAP vplival na okoli 80 skupnosti, katerih preživljanje v veliki meri temelji na kmetijstvu. Ljudje so odvisni od svoje zemlje, a se konzorcij TAP AG z njimi ni ustrezno

³ http://www.consilium.europa.eu/press-releases-pdf/2016/11/47244649919_en.pdf

posvetoval o projektu. Prizadetim gospodinjstvom so povedali, da se morajo odreči svojim zemljiščem in da bodo za njih prejeli odškodnino, ne da bi pri tem omenili, da se imajo ljudje pravico pogajati za znesek odškodnine ali pa se ne strinjati s prodajo zemljišč. Poleg tega so bili ljudje, ki so nasprotovali prodaji svojih zemljišč, deležni groženj, da jih bodo razlastili. Do sedaj je pritožbeni mehanizem EIB prejel osem pritožb v zvezi s preselitvami ljudi. Pričakujemo, da bo EIB resno obravnavala tako te pritožbe kot zgoraj navedene pomisleke.

V **Italiji** potekajo protesti proti TAP po celotni regiji Lecce, kjer plinovodu nasprotujejo tudi številni javni organi, vključno z lokalnimi župani. Dejansko številne okoljske zahteve za začetek gradbenih del niso bile izpolnjene, kljub temu, da gre za pogoje za veljavnost okoljskega dovoljenja projekta. Poleg tega na odločitev čaka več pritožb na upravnih sodiščih. Različne stranke so vložile zahtevo za uradno preiskavo konzorcija TAP AG in pravkar čakajo na odločitev sodnika glede začetne preiskave v regiji. Tako kot v Albaniji in Grčiji so tudi tukaj lokalni prebivalci vložili pritožbo na pritožbeni mehanizem EIB. Za zdaj je zaradi močnega odpora lokalne uprave in prebivalstva projekt v zastoju.

Okoli Južnega plinskega koridorja se torej zastavlja vrsta vprašanj glede kršenja človekovih pravic, podpore avtoritarnim režimom, zavezanosti EU lastnim načelom, diverzifikacije dobave plina ter ekonomske upravičenosti projekta. Zato zahtevamo, da evropski javni denar ne vstopa v projekt.

Več informacij:

Focus, društvo za sonaraven razvoj

Barbara Kvac, barbara[[@](mailto:barbara@focus.si)]focus.si

Ta dokument je nastal v okviru projekta Financiranje za razvoj, ki ga sofinancira Evropska unija. Njegova vsebina je v domeni društva Focus in v nobenem primeru ne predstavlja mnenja Evropske unije.